

Te Soengei Tiram werd eens waargenomen, dat een troep kalongs van ca 100 stuks in V-vorm, op ganzenmanier, van het N. naar het Z. evenwijdig met de kust trok.

Van den mond der Sangatta rivier werd op 9 Nov. 1936 gerapporteerd, dat, nadat ongeveer 2 maanden lang slechts hoogstens 25 kalongs per dag overvlogen, op 5 Nov. een trek tusschen half 6 en 6 nam. begon van meer dan 250 stuks, in landwaartsche richting, naar het NW. Het was opvallend, dat ter plaatse op 4 Nov. zware regens vielen, zoodat er wel eenige samenhang tusschen regens en trek lijkt te bestaan.

Sedert begin Nov. 1936 was er nabij den mond van de Sangatta rivier een wisselende schemeringtrek; soms trokken er in ongeveer 10 minuten eenige honderden door, een andere keer slechts een enkele. Over het geheel genomen was de trek in Dec. 1936 veel geringer dan die van de eerste dagen van November. De trekrichting was N. W. tot N. N. W. In Dec. viel er veel regen, maar in de late namiddaguren was het doorgaans droog.

In Zuid Borneo werd aan de Midden Barito, ongeveer 50 km ten Z. van Kp. Boentok, dus *diep* in het binnenland, een avondtrek van het ZO. naar het NW. gezien en wel in Aug.-Sept 1934. Deze trek, die minder massaal was dan de trek bij de kust, had waarschijnlijk plaats van de moerasbosschen langs de Barito rivier, of nog verder oostelijk gelegen, naar de drogelandbosschen in het NW. Een zending, wonend aan de Boven Barito (Boven Doesoelanden) vermeldde in Juli 1935 het eten van *doerian*-bloemen door kalongs. De mantri van het Boschwezen te Pleihari, ten Z. van Bandjermasin, schreef, dat de kalongs in 1935 in groote troepen kwamen aanzetten, als de vruchten gingen rijpen. Behalve boschvruchten aten zij gaarne de gekweekte *ramboetan*, *langsat*, *sawoe*, enz.

Over *West Celebes* staat nog in het 10de Verslag der N. I. Ver. t. Natuurbescherming, op blz. 164, dat tegen de avondschemering in de Lariangvlakte kolossale troepen kalongs van meer dan 2000 stuks van Zuid naar Noord kwamen overvliegen. Slaapplaatsen werden niet gevonden.

VAN STEENIS.

BOEKBESPREKING

B. Rensch. — Geschichte des Sundabogens, eine tiergeographische Untersuchung. Berlin, BORNTAEGER, 1936, 318 pp., 20 fig. RM. 18.

Dit boek is een zeer welkome moderne aanvulling van de zoögeographische literatuur van den Indischen Archipel. Niet de geheele Archipel wordt besproken. De eilanden, die buiten de eigenlijke Soendaboog vallen, Celebes, Philippijnen, Noord-Molukken, Nieuw-Guinea en naburige eilanden worden niet of slechts zeer summier behandeld. Het uitgebreidst worden de Kleine Soenda-eilanden beschouwd, welke de auteur tijdens een expeditie in 1927 bezocht. Daar het, zooals vanzelf spreekt, niet mogelijk was alle diergroepen zoögeographisch te analyseeren, heeft de auteur daartoe de zoogdieren, vogels, reptielen, amphibieën, dagvlinders en landslakken uitgekozen. In de uitvoerige en complete literatuuroverzichten worden echter de andere diergroepen wel uitvoerig besproken.

De grondslag van de beschouwingen vormt overal de „Rassenkreis”. Dit is een systematisch begrip, waarvoor de auteur reeds lang een lans gebroken heeft (RENSCH, Das Prinzip geographischer Rassenkreise und das Problem der Artbildung, Berlin, 1928). In de nieuwe systematiek vindt dit principe hoofdzakelijk door zijn bemoeiing meer en meer ingang.

Het is onmogelijk hier eenigszins compleet de conclusies, waartoe de auteur komt, op te sommen of kritisch te beschouwen. Slechts enkele resultaten van zijn onderzoek aangaande de Kleine Soenda-eilanden wil ik hier vermelden. Deze behooren volgens den auteur alle, met uitzondering van Bali, dat faunistisch onder Java gerekend wordt, tot het z.g. overgangsgebied tusschen de Asiatische en Australische fauna. Dit omvat ook Celebes, de Molukken, de Timorlaut- en de Kei-eilanden.

De Kleine Soenda-eilanden worden onderverdeeld in twee groepen. De eene groep bestaat uit de Kleine Soenda eilanden tot aan het eiland Alor, de tweede uit Timor, Wettar en de nabijliggende eilanden. De Timorlaut (Tenimber-) eilanden vormen een aparte groep, evenals de Kei-eilanden.

Op de eilanden Lombok en Soembawa overheerschen nog de westelijke fauna-elementen, zoodat deze weer een soort overgang vormen naar de fauna van Java. De fauna van de Kei-eilanden is een overgang naar die van het papoeasche gebied. De Straat Lombok wordt dus wederom door den auteur als een belangrijke zoögeographische grens beschouwd. De lijn van WALLACE wordt dus weer in eere hersteld.

Het zou te ver voeren nader op den inhoud van dit vlot geschreven werk in te gaan. Wij kunnen het ieder, die zich voor de verspreiding der dieren in Insulinde interesseert, zeer ter lezing aanbevelen.

Malang.

J. G. BETREM.